

ADABIYOT — MILLAT MA'NAVIYATI VA TAFAKKURINING ASOSI

*Jizzax davlat pedagogika universiteti
filologiya fakulteti xorijiy til va adabiyoti: I
ngliz tili yo'nalishi 2-bosqich talabasi*

Tursunova Visola Behzod qizi

visolatursumova05@gmail.com

+998991947471

Annotatsiya: *Ushbu maqolada adabiyotning millat ma'naviyati va tafakkurini shakllantirishdagi muhim o'rni tahlil qilinadi. Adabiyot xalqning tarixiy xotirasi, ma'naviy qadriyatlari va dunyoqarashini aks ettiruvchi asosiy omil sifatida yoritiladi. Shuningdek, badiiy adabiyotning tarbiyaviy ahamiyati, adabiyot va tilning uzviy bog'liqligi hamda zamonaviy jamiyatdagi roli ilmiy-nazariy jihatdan asoslab beriladi.*

Kalit so'zlar: *adabiyot, millat, ma'naviyat, tafakkur, badiiy asar, adabiy til, she'riyat.*

Kirish

Adabiyot insoniyat ma'naviy hayotining eng qadimiy va eng ta'sirchan sohalaridan biri hisoblanadi. Inson jamiyat bo'lib shakllana boshlagan ilk davrlardan o'z kechinmalari, hayot haqidagi tasavvurlari, quvonch va iztiroblarini so'z orqali ifodalashga intilgan. Dastlab og'zaki ijod shaklida namoyon bo'lgan adabiyot — afsona, rivoyat, doston, maqol va qo'shiqlar orqali xalqning dunyoqarashi va tafakkurini aks ettirgan. Vaqt o'tishi bilan yozma adabiyot yuzaga kelib, adabiyot jamiyat taraqqiyotining muhim ma'naviy tayanchiga aylandi.

Adabiyot xalqning tarixiy xotirasi, ijtimoiy hayoti, axloqiy qarashlari va estetik didini o'zida mujassam etadi. Har bir millatning o'ziga xosligi, uning ma'naviy qiyofasi va tafakkur darajasi, eng avvalo, adabiy merosida namoyon bo'ladi. Chunki badiiy asarlarda xalqning o'tmishi, buguni va kelajakka bo'lgan

munosabati obrazlar, timsollar va badiiy ifodalar orqali yoritiladi. Shu bois adabiyot ko'pincha millat ruhining oynasi, milliy o'zlikning badiiy ifodasi sifatida e'tirof etiladi.

Adabiyot nafaqat estetik zavq bag'ishlaydigan san'at turi, balki inson ongini tarbiyalovchi, tafakkurni shakllantiruvchi va ma'naviy qadriyatlarni mustahkamlovchi muhim ijtimoiy omildir. Badiiy asarlar orqali inson yaxshilik va yomonlik, adolat va zulm, halollik va xiyonat kabi tushunchalarning mohiyatini anglaydi. Qahramonlar taqdiri, ularning ichki kechinmalari o'quvchini fikrlashga, hayotga tanqidiy nigoh bilan qarashga undaydi. Shu jihatdan adabiyot inson ma'naviy kamolotining muhim vositasi hisoblanadi.

Har bir jamiyat taraqqiyotida adabiyot alohida o'rin tutadi. Ijtimoiy-siyosiy jarayonlar, tarixiy burilishlar va ma'naviy o'zgarishlar adabiyotda o'z aksini topadi. Shu bilan birga, adabiyot jamiyat hayotiga faol ta'sir ko'rsatib, insonlarning dunyoqarashi va axloqiy qarashlarini shakllantiradi. Ayniqsa, yosh avlod tarbiyasida adabiyotning ahamiyati beqiyos bo'lib, u yoshlarda vatanparvarlik, insonparvarlik, mehnatsevarlik va ma'naviy mas'uliyat kabi fazilatlarni kamol toptiradi.

Til va adabiyot bir-biri bilan chambarchas bog'liq tushunchalardir. Adabiyot til orqali mavjud bo'ladi va rivojlanadi, til esa adabiyot orqali boyiydi va sayqallanadi. Yozuvchi va shoirlar tilning imkoniyatlaridan mahorat bilan foydalanib, so'zga yangi ma'no va badiiy ohang bag'ishlaydilar. Natijada til oddiy aloqa vositasi bo'lishdan chiqib, yuksak estetik qadriyat kasb etadi. Shu ma'noda adabiyot millat tafakkurini yuksaltiruvchi asosiy omillardan biri sanaladi.

Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari rivojlangan davrda adabiyotning ahamiyati yanada ortmoqda. Tezkor axborot oqimi sharoitida insonning ma'naviy muvozanatini saqlab qolishda adabiyot muhim rol o'ynaydi. Badiiy asarlar insonni chuqur fikrlashga, o'zligini anglashga va ma'naviy barkamollikka intilishga chorlaydi. Shu sababli adabiyot har qanday davrda jamiyat ma'naviy hayotining muhim tarkibiy qismi bo'lib kelgan va bundan keyin ham shunday bo'lib qoladi.

Mazkur maqolada adabiyotning millat ma'naviyati va tafakkurini shakllantirishdagi o'рни keng yoritilib, uning ijtimoiy, tarbiyaviy va madaniy ahamiyati tahlil qilinadi. Adabiyot va tilning o'zaro bog'liqligi, milliy o'zlikni anglashdagi roli hamda zamonaviy jamiyatdagi ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan asoslab berilishi ko'zda tutiladi.

Adabiyot va milliy tafakkur tushunchasi

Milliy tafakkur — bu muayyan xalqning dunyoni idrok etish usuli, qadriyatlari, urf-odatlari va hayotiy qarashlarining yig'indisidir. Ushbu tafakkur asrlar davomida shakllanadi va avloddan avlodga o'tib boradi. Adabiyot ana shu jarayonning eng muhim vositalaridan biri hisoblanadi. Badiiy asarlarda xalqning tarixiy taqdiri, quvonch va iztiroblari, kurash va g'alabalari aks etadi. Shu jihatdan adabiyot milliy tafakkurni nafaqat ifodalaydi, balki uni shakllantiradi va boyitadi.

Adabiyot orqali inson o'zini anglaydi, o'z millatining kimligi, qanday qadriyatlarga ega ekanini tushunib yetadi. Masalan, o'zbek adabiyotida mehmondo'stlik, sabr-toqat, vatanparvarlik, ota-onaga hurmat kabi fazilatlar doimiy ravishda ulug'lanib kelinadi. Bu fazilatlar badiiy obrazlar va syujetlar orqali kitobxon ongiga singdiriladi.

Adabiyotning ma'naviy-tarbiyaviy ahamiyati

Adabiyotning eng muhim vazifalaridan biri — insonni ma'naviy jihatdan tarbiyalashdir. Badiiy asar o'quvchini yaxshilik va yomonlik, adolat va zulm, halollik va xiyonat o'rtasidagi farqni anglashga chorlaydi. Qahramonlar taqdiri orqali o'quvchi hayotiy saboqlar oladi, o'z xatti-harakatlarini tahlil qiladi.

Ma'naviyat — bu insonning ichki olami, axloqiy mezonlari va ruhiy barkamolligidir. Adabiyot ana shu ma'naviyatni yuksaltirishda beqiyos kuchga ega. Ayniqsa, yosh avlod tarbiyasida adabiyotning o'рни alohida. Bolalikdan badiiy asarlar o'qib ulg'aygan insonda estetik did, axloqiy mas'uliyat va mustaqil fikrlash qobiliyati shakllanadi.

Adabiyot va tilning uzviy bog'liqligi

Adabiyot til orqali mavjud bo'ladi. Til esa millatning eng muhim belgilaridan biridir. Adabiy tilning rivoji, boyishi va sayqallanishida adabiyotning roli beqiyosdir. Yozuvchi va shoirlar til imkoniyatlaridan mahorat bilan foydalanib, so'zga yangi ma'no va ohang bag'ishlaydilar. Natijada til nafaqat aloqa vositasi, balki san'at darajasiga ko'tariladi.

O'zbek adabiy tilining shakllanishida mumtoz adabiyot, xususan, Alisher Navoiy ijodi muhim o'rin tutadi. Navoiy turkiy tilning badiiy va ilmiy imkoniyatlarini amalda isbotlab, uni yuksak darajaga ko'tardi. Bu holat adabiyotning millat tafakkurini yuksaltirishdagi o'rnini yana bir bor tasdiqlaydi.

Tarixiy xotira va adabiyot

Adabiyot xalqning tarixiy xotirasini saqlovchi vosita sifatida ham muhim ahamiyatga ega. Tarixiy voqealar, ijtimoiy jarayonlar va buyuk shaxslar badiiy asarlarda aks etib, keyingi avlodlarga yetib boradi. Ba'zan tarixiy manbalarda qayd etilmagan ruhiy holatlar, insoniy kechinmalar adabiyot orqali jonlanadi.

Masalan, tarixiy romanlar va dostonlar orqali o'tmish davr hayoti, urf-odatlar va ijtimoiy munosabatlari haqida keng tasavvur hosil qilish mumkin. Shu tariqa adabiyot millatning o'z tarixiga bo'lgan munosabatini shakllantiradi va mustahkamlaydi.

Zamonaviy jamiyatda adabiyotning o'рни

Bugungi globallashuv davrida adabiyotning ahamiyati yanada ortib bormoqda. Texnologiyalar rivoji, axborot oqimining kuchayishi inson tafakkuriga turli ta'sirlar ko'rsatmoqda. Shunday sharoitda adabiyot insonni ma'naviy muvozanatda ushlab turuvchi, uni chuqur fikrlashga undovchi manba bo'lib xizmat qiladi.

Zamonaviy adabiyot bugungi kun muammolarini, insonning ichki kechinmalarini va jamiyatdagi o'zgarishlarni badiiy jihatdan talqin etadi. Bu esa kitobxonni befarqlikdan chiqarib, faol hayotiy pozitsiya egallashga chorlaydi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, adabiyot millat ma'naviyati va tafakkurining asosiy tayanchlaridan biridir. U xalqning o'zligini anglashida, ma'naviy qadriyatlarini saqlash va rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Adabiyot orqali til boyiydi, tafakkur kengayadi va inson ruhiy barkamollikka erishadi. Shu bois adabiyotga e'tibor qaratish, uni o'rganish va targ'ib etish har bir jamiyatning muhim vazifalaridan biri bo'lib qolaveradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Navoiy A. **Mukammal asarlar to'plami.** — Toshkent: Fan, 2011.
2. Fitrat A. **Tanlangan asarlar.** — Toshkent: Ma'naviyat, 2000.
3. Qayumov A. **O'zbek adabiyoti tarixi.** — Toshkent: O'qituvchi, 2004.
4. Karimov I. A. **Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch.** — Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
5. Rasulov R. **Adabiyotshunoslikka kirish.** — Toshkent: Universitet, 2012.
6. Mirvaliyev S. **O'zbek adabiyoti tarixi masalalari.** — Toshkent: Fan, 1995.
7. Yo'ldoshev Q. **Badiiy tafakkur va so'z san'ati.** — Toshkent: Akademnashr, 2015.
8. Madrahimov X. **Adabiyot va ma'naviyat.** — Toshkent: Ma'naviyat, 2010.
9. To'raqulov B. **Adabiy til va badiiy tafakkur.** — Toshkent: Fan, 2007.
10. Umarov H. **Adabiyot nazariyasi asoslari.** — Toshkent: Universitet, 2014.